

Pääkaupunkiseudun monikielisen seurakuntatyön strategia 2021–2030

*Te ette siis enää ole vieraita ja muukalaisia, vaan kuulutte Jumalan perheeseen.
(Ef. 2:19)*

Johdanto

Suomen evankelis-luterilainen kirkon kirkolliskokous hyväksyi marraskuussa 2020 uuden strategian vuosille 2021–2026. Sen yleisteema on ”Ovet auki”. Strategiassa kiinnitetään huomiota niihin globaaleihin yhteiskunnallisiin, uskonnollisiin ja kirkollisiin muutostrendeihin, joiden oletetaan vaikuttavan eniten kirkon rooliin, toimintaan ja toimintaedellytyksiin tulevina vuosina. Strategiassa piirretään kuva kirkosta, jonka yhteiskunnallinen ja taloudellinen asema heikkenee tuntuvasti. Samalla pohditaan, miten kirkko voi toteuttaa kutsumustaan uudessa tilanteessa ja uusien haasteiden edessä.

Strategia tunnistaa kirkon kannalta monia olennaisia ilmiöitä, joiden pohjalta ehdotetaan strategisia valintoja. Strategia ei huomioi maahanmuuttoa kirkolle merkittävänä ilmiönä, eikä näin ollen tekstistä löydy strategisia valintoja kirkon monikulttuurisuuden ja monikielisuuden edistämiseksi. Tämä puute osoittaa selvästi monikielisen seurakuntatyön strategian tarpeellisuuden, erityisesti pääkaupunkiseudun osalta, missä eri etnisiä ryhmiä on yli 160 ja äidinkieliä yli 150 ja missä monikielistä seurakuntatyötä arabian, englannin, kiinan, venäjän ja viron kielillä on tehty jo 20 vuotta.

Tulevaisuudessa pääkaupunkiseutu on hyvin moninainen, ja eroavuudet väestöryhmien sisällä kasvavat jopa suuremmiksi kuin eri väestöryhmien välillä. Siksi emme voi jatkossa tulkita eri ryhmien jäsenten toimintaa samoilla kriteereillä kuin aiemmin, kuten kieli tai etnisuus. Strategiaprosessin tarkoituksena onkin määritellä pääkaupunkiseudun monikielisen seurakuntatyön pitkän tähtäimen kehityssuuntaa vastaamaan toisaalta kirkon ja seurakuntien ja toisaalta väestön ja yhteiskunnan tarpeita ja toiveita seuraavan vuosikymmenen aikana. Prosessin tuotoksena on pääkaupunkiseudun monikielisen seurakuntatyön strategia vuosille 2021–2030 ja kielikohtaiset toimintaohjelmat vuosille 2021–2026. Strategiatyöskentelyssä hyödynnetään kirkon ja pääkaupunkiseudun seurakuntayhtymien menneillä olevia strategiaprosesseja sekä erilaisten tulevaisuusennusteiden analyysseja, joista on muodostettu dokumentin lopussa oleva tulevaisuuskuva.

Tässä dokumentissa käytetään lähinnä termejä ’ulkomaalaistaustainen’, ’muunkielinen’ ja ’monikielinen’. Ulkomaalaistaustainen on henkilö, jonka molemmat vanhemmat tai ainoa tiedossa oleva vanhempi on syntynyt ulkomailla. Ulkomaalaistaustainen voi olla syntynyt Suomessa toisen sukupolven edustajana. Muunkielinen on henkilö, jonka rekisteröity äidinkieli on muu kuin suomi, ruotsi tai saame, vaikkakin yhä useampi on myös suomen- tai ruotsinkielinen. Termiä monikielinen käytetään tarkoittamaan monia kieliä puhuvaa väestöä sekä kirkon monella kielellä tehtävää työtä.

Missio ja arvot

Missio:

Luomme monikielisen hengellisen kodin, jossa kaikki toimivat yhdessä osana maailmanlaajuista kirkkoa.

Pääkaupunkiseudun monikielinen kirkko toivottaa kaikenkielisiä ihmisiä tervetulleeksi Jumalan perheeseen ja madaltaa kynnystä osallistua kirkon toimintaan. Monikielisen kirkon toimintaympäristössä niin kantasuomalaiset kuin ulkomaalaistaustaiset voivat vahvistaa omaa hengellisyyttään ja kulttuurista identiteettiään, solmia merkityksellisiä ystävyyssuhteita ja rakentaa yhdessä Kristuksen ekumeenisista maailmanlaajuista kirkkoa.

Arvot:

Usko

“Menkää siis ja tehkää kaikki kansat minun opetuslapsikseni.” (Matt. 28:19)

Kutsumme ihmisiä kaikista kansoista ja kielistä Jumalan yhteyteen ja rohkaisemme välittämään lähimmäisistä ja luomakunnasta. Tämä on kirkon perustehtävä.

Rohkeus

Eihän Jumala ole antanut meille pelkuruuden henkeä, vaan voiman, rakkauden ja terveen harkinnan hengen. (2. Tim. 1:7)

Uskallamme toimia muutoksentehtäjinä ja edelläkävijöinä. Kannustamme seurakuntia avautumaan ja uudistumaan niin, että ihmiset kaikkialta voivat löytää tiensä kirkkoon.

Yhdessä tekeminen

Niin kuin meillä jokaisella on yksi ruumis ja siinä monta jäsentä, joilla on eri tehtävänsä, samoin me kaikki olemme Kristuksessa yksi ruumis mutta olemme kukin toistemme jäseniä. Meillä on saamamme armon mukaan erilaisia armolahjoja. (Room. 12:4-6a)

Kaikki seurakuntalaiset voivat kokea yhteyden ja yhteisöllisyyden ja osallistua tasavertaisesti seurakunnan toiminnan toteuttamiseen. Yhteys ulottuu yli kieli-, kulttuuri- ja kirkkokuntarajojen.

Identiteetin kunnioitus

Minä olen ihme, suuri ihme, ja kiitän sinua siitä. (Ps. 139:14a)

Jokainen ihminen on ainutlaatuinen. Kunnioitamme jokaisen omaa identiteettiä ja annamme hänelle mahdollisuuden turvallisesti olla oma itsensä. Tunnustamme, että äidinkieli voi pysyä sielun ja uskon kielenä läpi elämän.

Visio ja fokusalueet

Visio:

Monikielinen seurakuntatyö tavoittaa merkittävän osan pääkaupunkiseudun muunkielisestä väestöstä ja on arvostettu osa evankelis-luterilaisen kirkon työtä.

Kristuksen lähetyksäkäskyn ja kristillisen lähimmäisrakkauden innoittamana monikielinen seurakuntatyö kutsuu yhteyteensä kaikenkielistä väestöä. Seurakunnat ovat vahvasti läsnä siellä, missä muunkielinen väestökin, niin fyysisesti kuin median välityksellä. Monikielisen työn työntekijät ja yhteisöt ovat tasavertainen osa kirkkoa pääkaupunkiseudulla. Tämä näkyy asenteissa, rakenteissa ja resursseissa.

Fokusalueet ja tavoitteiden mittaaminen

1) Seurakuntatyö vahvistuu.

Muunkielinen seurakuntatyö kehittyy ja monipuolistuu palvelemaan ihmisiä erilaisissa elämäntilanteissa. Toimintakulttuuri rohkaisee uuden kokeiluun. Hallinnolliset rakenteet tukevat seurakuntatyötä ja turvaavat sen jatkumon.

Mittarit:

Millaisia uusia kokeiluja on ollut ja miten toiminnot ovat monipuolistuneet?

Kuinka moni on osallistunut toimintoihin, uusiin kokeiluihin (toiminnot eriteltyinä)?

Miten organisaatio ja resurssit ovat kehittyneet ja kuinka ne tukevat tavoitteiden saavuttamista?

2) Seurakuntalaiset suunnittelevat ja toteuttavat.

Seurakuntalaiset ja työntekijät yhdessä suunnittelevat, toteuttavat ja kehittävät toimintaa. Seurakuntalaisten osaamisella ja kutsumuksella on tilaa. Rohkaistaan ihmisiä osallistumaan paikallisseurakuntien ja seurakuntayhtymien päätöksentekoon ja etsitään siihen uusia tapoja.

Mittarit:

Minkälaisia tehtäviä seurakuntalaiset ovat hoitaneet seurakunnassa?

Kuinka monet (eri) seurakuntalaiset ovat olleet mukana suunnittelemassa, toteuttamassa ja kehittämässä toimintaa?

Kuinka moni seurakuntalainen on vaikuttanut paikallisseurakuntien ja seurakuntayhtymän päätöksentekoon ja millä tavoin?

3) Toiminta suuntautuu vahvasti ulospäin.

Monikielinen seurakuntatyö näkyy kirkon viestinnässä ja sosiaalisessa mediassa, ja sen ääni kuuluu Suomessa asuvien eri kieliryhmien viestintä- ja keskustelukanavien kautta. Se kutsuu aktiivisesti ihmisiä Kristuksen yhteyteen ja toivottaa heidät tervetulleiksi seurakuntaan ja kirkon monipuoliseen toimintaan. Moni- ja muunkieliset seurakunnat verkostoituvat toistensa sekä muiden kirkollisten ja yhteiskunnallisten toimijoiden kanssa vuorovaikutuksen ja vaikuttavuuden kasvattamiseksi.

Mittarit:

Kuinka monta henkilöä on tavoitettu eri viestintäkanavien kautta (eriteltyinä kanavien ja kielten mukaan)?

Kuinka monta uutta ihmistä on tullut toimintaan mukaan fyysisesti ja virtuaalisesti?

Millaisissa uusissa verkostoissa on toimittu? Mitä vaikutusta / vaikuttavuutta sillä on ollut?

4) Yhteistyö paikallisseurakuntien kanssa syvenee.

Yhteistyötä paikallisseurakuntien ja Espoon, Helsingin ja Vantaan seurakuntayhtymien monikielisen työn välillä syvennetään, vahvistetaan ja vakinaistetaan. Tietä seurakunnan yhteyteen tasoitetaan hyödyntämällä molempien osapuolten organisatorisia ja osaamisen vahvuuksia, verkostoja ja viestintäkanavia. Päämääränä on, että Suomeen muuttaneet voivat luontevasti kokea kuuluvansa sekä muunkieliseen että paikallisseurakuntaan.

Mittarit:

Millaista ja kuinka tiivistä yhteistyötä on tehty paikallisseurakuntien ja muiden kieliryhmien kanssa?

Kuinka moni kieliryhmän jäsen osallistuu myös suomen-/ruotsinkielisen paikallisseurakunnan toimintaan?

Millä osaamisella ja organisatorisilla resursseilla kieliryhmät ja paikallisseurakunnat ovat tukeneet toisiaan?

Miten kirkon työntekijät ja luottamushenkilöt arvostavat muunkielistä työtä? Miten arvostus tai sen puute näkyy käytännössä?

Tulevaisuuskuva

Suomen väestökehitys

Suomen väestö vähenee ja vanhenee. Pääkaupunkiseudulla väestö kuitenkin kasvaa sen ollessa nyt noin 1,4 miljoonaa, vuonna 2030 noin 1,6 miljoonaa ja vuonna 2050 noin 1,9 miljoonaa asukasta. Kasvu johtuu enenevässä määrin kansainvälisestä muuttoliikkeestä: pääkaupunkiseudulle muuttaa ennusteiden valossa ulkomaan kansalaisia keskimäärin 7 000 asukasta vuodessa, kun muualta Suomesta muuttavien määrä pienenee muuttoalttiiden ikäluokkien pienentyessä. Jatkossa niin työikäisten kuin lasten ja nuorten määrän kasvu tulee ulkomaalaistaustaisesta väestöstä. Suuri osa on hyvin integroitunut pääkaupunkiseudulle ja yhä useampi äidinkielenään muuta kuin Suomen pääkieliä puhuva on myös suomen- tai ruotsinkielinen.

Ulkomaalaistaustaisen väestön osuus kasvaa niin isoksi, että sillä on huomattava merkitys pääkaupunkiseudun kehitykselle. Entistä useampi ulkomaalaistaustainen on syntynyt Suomessa eikä siis ole maahanmuuttaja. Pääkaupunkiseutu on yhä näkyvämmän monikielinen ja monikulttuurinen. Ennusteen mukaan muunkielinen väestö on vuonna 2035 Vantaalla 34 %, Espoossa 30 % ja Helsingissä 26 % kaupungin asukkaista. Suurimmiksi kieliryhmiksi nousee Afrikan ja Lähi-idän kielet, kuten arabian ja somalin kielet. Näissä ryhmissä suurin osa on syntynyt tai syntyy Suomessa. Venäjän kielen edustavuus jatkuu edelleen vahvana, mutta vironkielisten määrä on laskussa. Kaikki alueet ovat varsin monikielisiä ja monikulttuurisia eikä mikään ryhmä ole keskittynyt voimakkaasti jollekin kaupunginosalle. Kuitenkin on ollut havaittavissa, että monikielisen väestön suhteellinen osuus on jatkanut kasvuaan niissä kaupunginosissa, joissa on entuudestaan asunut paljon monikielistä väestöä.

Edellä mainitut ennusteet perustuvat tällä hetkellä ennakoitaviin trendeihin, eikä näissä väestökehityksen luvuissa näy esimerkiksi ilmastonmuutoksesta, pandemiasta tai suurten joukkojen maahanmuutosta johtuvat muutokset.

Yhteiskunnalliset ja uskonnolliset trendit

Muutoksen tahti vuoteen 2030 on nopeaa, ja monenlaiset odottamattomatkin uhkakuvat värittävätkin ihmisten arkea ja ajatusmaailmaa. Yhtenäiskulttuuri pirstaloituu, ja moni tuttu asia saa uusia ja moninaisia muotoja. Esimerkiksi perheet, ammattikunnat ja muut ryhmät tulevat näyttämään hyvin erilaisilta, kuin mihin olemme tottuneet. Yhteisöllisyyden merkitys säilyy, mutta jokaisen ihmisen tarinaa on tarkasteltava yksilöllisesti. Siksi emme voi tulkita ihmisten toimintaa niiden ryhmien identiteetin mukaan, mihin he kuuluvat eli esimerkiksi sukupuolen, ammatin tai alkuperän perusteella.

Monet kulttuuriset vaikutukset maailmalta tavoittavat Suomen nopeasti mutta myös hiipuvat nopeasti. Kulttuurin yksilöityminen ja laaja monitahoisuus haastaa toimijat uudenlaiseen vuorovaikutukseen ja yhteistyöhön. Tulevaisuudessa monikulttuurisuus on yhteiskunnallisesti poikkileikkaavaa. Yhä useampi perhe on monikulttuurinen. Kasvava moninaisuus lisää ihmisten välisiä jännitteitä. Ennakkoluulot ja vastakkainasettelu haastavatkin kaikkia yhteiskunnan jäseniä opettelemaan rakentavaa keskustelua ja eriävien mielipiteiden kuuntelua, jotta yhteiskuntarauha säilyy.

Digitalisaation kehitys kiihtyy ja ulottuu yhä syvemmälle ihmisen arkeen. On mahdotonta arvioida missä olemme 10 vuoden kuluttua. Myös ilmastonmuutoksen, pandemioiden ja varallisuuden epätasa-arvoisen jakautumisen vaikutus ulottuu muun muassa ihmisten väliseen eriarvoistumiseen, ruuan saatavuuteen, maahanmuuttovirtoihin, tyytymättömyyden lisääntymiseen ja kasvavaan polarisaatioon. Nämä globaalit kehitykset aiheuttavat kaikille ihmisille yhä suurempaa ahdistusta. Media vahvistaa tätä huolta entisestään uutisvalinnoillaan.

Moninaistuminen ja yksilöityminen näkyvät myös ihmisten uskonnollisuudessa. Uusia uskonnollisia yhteisöjä syntyy nopeasti. Näille on ominaista pienuus, sulkeutuneisuus ja suosion nopea hiipuminen. Suomessa kristinuskon vaikuttavuus on vähenemässä ja islamin kasvamassa. Yhteiskunnallinen tarve uskonnonlukutaidolle, islamin tuntemiselle ja uskontojen väliselle vuoropuhelulle kasvaa. Uskonnollisuuden yksilöityminen vaikuttaa siihen, miten jäsenyys mielletään. Ihmiset hakeutuvat uskonnollisiin yhteisöihin omiin arvoihin, kiinnostuksiin ja hyötyarvioon nojautuen. Jatkossa henkisyys lisääntyy, mutta hengellisyys ei. Erityisesti naiset tulevat valitsemaan omaa identiteettiä vahvistavia muotoja erilaisista henkisyyden ja uskontojen virtauksista. Kokemusperäisyys nousee merkittäväksi valintakriteeriksi. Tämä muuttaa myös sitä, miten kristillistä uskonnollisuutta välitetään lapsille kodeissa. Instituutioiden merkitys uskontojen vaalijana vähenee.

Tulevaisuudenkuva kutsuu kohtaamaan yhteyttä etsiviä ihmisiä. Avoimuus ja monialaiset yhteistyöhankkeet voivat avata ovia uusien ihmisten tavoittamiseen. Kyky joustavuuteen ja nopeaan muutokseen tulee olemaan yhä merkittävämmässä asemassa.

Monikielinen kirkko

Kirkko on nopeasti muuttumassa kansankirkosta vähemmistökirkoksi vuoteen 2040 mennessä. Pääkaupunkiseudulla jäsenten määrä putoaa jo vuoteen 2030 mennessä alle 45 %. Tällä historiallisella muutoksella on suurta vaikutusta kirkon itseymmärrykseen, yhteiskunnalliseen rooliin ja talouteen.

Kirkko toimii Suomessa kolmessa eri ominaisuudessa: ensinnäkin viranomaisena valtion ja kuntien rinnalla, toiseksi hengellisten, sosiaalisten ja kulttuuripalveluiden tarjoajana, ja kolmanneksi uskonnollisena yhteisönä. Kirkon viranomaisrooliin liittyy eri vastuiden lisäksi oikeus periä jäsenmaksut verotuksen muodossa. Jäsenkato ja

poliittiset paineet eri uskontojen yhdenmukaiseen kohteluun kasvattavat painetta luopua viranomaisasemasta ja verotusoikeudesta. Kirkon merkittävä yhteiskunnallinen vaikutus odotetaan kuitenkin säilyvän myös kirkon ja valtion eron jälkeen, esimerkiksi kolmannen sektorin toimijana.

Kirkon talous lähitulevaisuudessa todennäköisesti hiipuu. Tuntuvia menoleikkauksia joudutaan tekemään erityisesti kirkon henkilöstöön ja kiinteistöihin. Tämä muuttaa kirkon toimintakulttuuria. Suunta on työntekijäkeskeisyydestä kohti seurakuntalaisia osallistavaa, valtuuttavaa ja fasilitoivaa toimintakulttuuria. Monikulttuurinen ja moniuskontoinen ympäristö haastaa kirkon henkilökunnan, luottamushenkilöiden ja seurakuntalaisten ymmärrystä, asennetta ja toimintaa. Poliittisen ja uskonnollisen polarisaation lisääntyessä kirkolla on kristillisten arvojen yhteisönä tärkeä tehtävä yhteiskuntarauhan rakentajana ja yhteisten pelisääntöjen luojana sekä yhteyksien ja dialogin edistäjänä. Seurakuntien moninaisuus ja monikielisyys voi olla väline hillitä uusnationalismin nousua ja tavoittaa ei-kristittyjä ihmisiä pääkaupunkiseudulla.

Enemmistö Suomeen muuttaneista omaa kristillisen taustan. Osa kuuluu lähtömaassa johonkin maailman isoimmista kirkko- tai tunnustuskunnista, jotka ovat edustettuja myös Suomessa. Toiset edustavat erilaisia, mahdollisesti etnisiä tai kansallisia kirkkoja, joista osa on maahanmuuton seurauksena rantautunut myös Suomeen. Näiden seurakuntien määrä pääkaupunkiseudulla on rajussa kasvussa. Vain pieni osa maahanmuuttajista kuuluu lähtömaassa luterilaiseen kirkkoon, mikä heijastuu suoraan kirkon jäsenyyteen Suomessa. Pääkaupunkiseudulla 3,5 % monikielisestä väestöstä on kirkon virallisia jäseniä. Toisaalta moni kirkon monikieliseen seurakuntatoimintaan osallistuva ei kuulu kirkkoon, vaikka mieltää itsensä seurakunnan jäseneksi.

Tutkimusten mukaan monille kotimaastaan lähteville myös uskonnollinen perinne ja aktiivinen uskonnonharjoitus jäävät taakse. Ne, joilla uskonnonharjoitus on tärkeä osa elämää, etsivät useimmiten ensisijaisesti uskonnollista yhteisöä, jonka kynnyks on matala ja johon on helppo samastua. Samastumisen kohteita ovat erityisesti kirkkokunta, etnisyys, kieli, liturgia ja musiikki. Toinen merkittävä tekijä on ensivaikutelma. Koettu vieraanvaraisuus, keskinäinen yhteys ja ymmärrys sekä mahdollisuus kuulua yhteisöön tasa-arvoisena jäsenenä vaikuttavat ratkaisevasti yhteisön valintaan. Lisäksi harkitaan usein tarkasti, mitä hyötyä kirkosta tai yhteisöstä on itselle ja miten voi osallistua mielekkäästi yhteisön elämään ja toimintaan. Vastuullinen tehtävä uskonnollisessa yhteisössä voi antaa arvostusta, jota yhteiskunta ei muuten tarjoa. Ulkomaalaistaustaisten perheiden kotoutumisessa lasten rooli usein korostuu. Monien vanhempien valintoja ohjaa sellainen toiminta ja yhteisöihin liittyminen, jonka koetaan lisäävän lasten tulevaisuuden mahdollisuuksia. Tämä näkyy monikielisessä seurakuntatyössä jo nyt.

Muunkielisille äidinkielen merkitys hengellisenä kielenä pysyy vahvana koko elämän ajan, silloinkin kun on oppinut suomea tai ruotsia lähes täydellisesti. Siksi mahdollisuus osallistua seurakunnan toimintaan omalla äidinkielellä koetaan tärkeäksi. Suomen- tai ruotsinkielinen paikallisseurakunta osaltaan tarjoaa läheltä kohtauspaikan, missä voi tavata valtaväestöön kuuluvia kristittyjä, saada apua ja neuvoja erilaisiin tilanteisiin ja solmia merkityksellisiä ihmissuhteita. Monikielinen seurakuntatyö avaa kirkon ovet Suomeen lyhytaikaisesti tai pysyvästi muuttaville paikallisseurakuntien ja erikielisten seurakuntien kautta.

Lähteet

Communities of Compensation and Resistance. Integration in the Making at an African Church in Helsinki and Paris. Haapajarvi, Linda. Nordic Journal of Migration Research, 2(1), pp. 57–61. journal-njmr.org/articles/10.2478/v10202-011-0027-8/galley/51/download/, 2012.

Espoon seurakuntayhtymän muunkielisten tilastot 14.4.2020. Espoon aluerekisteri. Sähköposti 14.4.2020.

Helsingin ja Helsingin seudun väestöennuste 2018–2050. Helsingin kaupunginkanslia: Tilastoja 2018, hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/18_10_30_Tilastoja_18_Vuori_Kaasila.pdf, 2018.

Helsingin seudun vieraskielisen väestön ennuste 2018–2035. Helsingin kaupunginkanslian tilastojulkaisuja, hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/19_03_14_Tilastoja_3_Vuori.pdf, 2019

Helsingin seurakuntayhtymän jäsentilasto äidinkielen mukaan 8.4.2020. Helsingin seurakuntayhtymän keskusrekisteri. Sähköposti 8.4.2020.

Kirkon tilastot. Jäsenennuste 2020–2040. kirkontilastot.fi/viz?id=146, 2020.

Kirkon tulevaisuuskomitean mietintö. Kirkkohallitus, 2016.

Mapping Migration, Mapping Churches' Responses in Europe. Jackson, Darrell & Passarelli, Alessia. Churches' Commission for Migrants in Europe and World Council of Churches, ccme.eu/wp-content/uploads/2018/12/2016-01-08-Mapping_Migration_2015_Online_lo-res__2_.pdf, 2016.

Me ja ne. Välineitä vastakkainasettelujen aikaan. Miriam Attias & Jonna Kangasoja (toim.), Into Kustannus, 2020.

Ollako vaiko eikä olla - Tutkimus viiden kieliryhmän kiinnittymisestä Suomeen. Ville Pitkänen, Pasi Saukkonen, Jussi Westinen, e2.fi/publication/138, 2019.

Ovet auki. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon strategia vuoteen 2026 (Versio 4) evl.fi/documents/1327140/38205336/Strategialuonnos+avoimeen+kommentointiin.pdf/, 2020.

Samaa vai eri maata? Tutkimus viiden kieliryhmän arvoista ja asenteista Suomessa. Ville Pitkänen, Pasi Saukkonen, Jussi Westinen, https://e2.fi/publication/228 , 2019.

Selvitys venäjän- ja arabiankielisten vantaalaisten osallistumisesta ja vaikuttamisesta kuntalaisina. Culturasäätiö, https://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawwwstructure/149404_Selvitys_Cultura_saatio.pdf, 2019.

Skenaariotyöpajan keskustelut. Pääkaupunkiseudun monikielisen seurakuntatyön strategiaproessin työpaja, 24.3.2020.

Suuntaviivoja pääkaupunkiseudun väestölliseen muutokseen. Saukkonen Pasi, esitys pääkaupunkiseudun monikielisen seurakuntatyön strategiaproessin skenaariotyöpajassa, 24.3.2020

Uskonnot Suomessa. Kirkon tutkimuskeskus, päivitetty 18.10.2019. Uskonnot.fi, 2019.

Uskontotrendit – Katse vuoteen 2030. Martikainen Tuomas, esitys pääkaupunkiseudun monikielisen seurakuntatyön strategiaproessin skenaariotyöpajassa, 24.3.2020

Vantaan seurakuntayhtymän jäsentilasto äidinkielen mukaan 22.10.2019. Kirjurin raporttipalvelu. Sähköposti 22.10.2019.

Vieraskielisen väestön ennuste. Väestökeskus, 2019

Vimmainen maailma. Kirjoituksia muuttoliikkeestä, monikulttuurisuudesta ja nationalismista. Pasi Saukkonen, siirtolaisuusinstituutti.fi/wp-content/uploads/2020/03/j-35-isbn-978-952-7167-93-9-vimmainen-maailma.pdf, 2020.